

Оксана Ворощук,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м.Івано-Франківськ)

Oksana Vorochshuk,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Vasyl Stefanyk
Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 373.1:376.2
ББК 74.320.221

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ**INCLUSIVE EDUCATION IN SECONDARY VILLAGE SCHOOLS**

У статті розглянуто питання інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній сільській школі. Розв'язання означених питань потребує запровадження системи інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в сільській школі.

Ключові слова: інклюзивне навчання, особливі освітні потреби, сільська школа.

In the article the question the inclusive education of children is considered with the special educational requirements at general village school. The decision of the marked questions needs the input of the inclusive education of children children is considered with the special educational requirements at village school.

Keywords: inclusive education, special educational needs, village school.

В статье рассмотрены вопросы инклюзивного обучения детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной сельской школе. Решение отмеченных вопросов нуждается ввода системы обучения детей с особыми образовательными потребностями в сельской школе.

Ключевые слова: инклюзивное обучение, особые образовательные потребности, сельская школа.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи освіти спостерігається посилена увага суспільства до проблем навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Створення системи інклюзивної освіти в сільській місцевості, організація сільського освітнього закладу, педагогічні умови, які відповідали б розвитку та можливостям дітей з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків із типовим розвитком, є одним із шляхів реалізації їх прав на здобуття якісної освіти.

Сучасна сільська школа має поєднувати управлінську, загальнопедагогічну та корекційно-розвивальну функції для забезпечення діагностико-консультаційних, соціально-педагогічних, навчально-розвивальних, корекційних, психологічно підтримуючих заходів, спрямованих не лише на дітей із особливими освітніми потребами, а й на їхніх однолітків із типовим розвитком і родини учнів.

Проміжним етапом розвитку інклюзивної системи освіти можна вважати процес інтеграції, який має кілька типів: соціальна інтеграція, функціональна інтеграція, зворотна інтеграція, спонтанна або неконтрольована інтеграція.

Відомо, що за останні роки в Україні спостерігається збільшення кількості дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, перетворення їх у дедалі більшу в кількісному співвідношенні соціальну групу. Так, за даними Департаменту медичної статистики МОЗ України, їхня кількість становить близько 140 тис. (1,6% від загальної кількості дітей у країні), а за даними ПМПК, – понад 1 млн. осіб (12,5%). З них не менше 10 % (це понад 300 тис.) дітей мешкають у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти навчання і виховання дітей і молоді з особливими освітніми потребами висвітлюють А. Винокур, А. Гольдберг, Н. Стадненко, М. Чайковський. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен розглядає В. Боднар; А. Колупаєва вивчає реалії та перспективи інклюзивної освіти. Проблема навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, які проживають у селі, в науковій психолого-педагогічній літературі висвітлена недостатньо. Також обмаль представлених у вітчизняній літературі якісні та кількісні дані щодо функціонування спеціальних загальноосвітніх шкіл інтернатного типу і їх розташування; дані про умови навчання цих дітей разом з дітьми, що розвиваються нормально, в сільській загальноосвітній школі.

Метою нашого дослідження є розглянути інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній сільській школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні науковці відзначають, що більшість проживаючих в сільській місцевості дітей з особливими освітніми потребами, навчається, як правило, в загальноосвітньому сільському середовищі. Це зумовлено низкою причин, які виокремила Дмитрієва І.В.:

- відсутність налагодженої інфраструктури психолого-педагогічної допомоги різним за нозологією категоріям дітей з психофізичними вадами дошкільного та шкільного віку;
- низький рівень самосвідомості й відповідальності батьків за освіту власної дитини;
- низький матеріальний стан родини;
- зменшення кількості дошкільних закладів;
- спрямування сільської громади на збереження контингенту сільської школи, навіть за рахунок збереження всіх категорій дітей в якості її учнів[4].

А.Колупаєва [3] зазначає, що частина батьків дітей з особливими освітніми потребами не бажає, аби їхні діти перебували в цілодобових інтернатах, які часто віддалені від місць проживання, а іноді, у окремих областях, і за їх відсутності.

Зрозуміло, що за таких умов навчання школярі з особливими освітніми потребами не отримують належного медико-психолого-педагогічного супроводу, залишаються проблемними питання їхньої соціалізації, адаптації, профорієнтації тощо. Вчителі сільської загальноосвітньої школи позитивно налаштовані щодо спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами з дітьми з типовим розвитком, хоча визнають, що не мають належних знань для роботи з такими дітьми і не в змозі самостійно засвоїти корекційно-компенсаторні технології їхнього виховання. Діяльність соціального педагога в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації пов'язана з усіма членами педагогічного колективу. Одним з основних завдань соціального педагога є встановлення зв'язків і співпраці з дирекцією школи, спеціалістами соціальної сфери тощо.

Сільська загальноосвітня школа має передбачити багатоструктурний зміст та різнорівневу організацію освітньо-виховного процесу. Намагаючись стати інклюзивними, школи мають ретельно вивчити способи своєї діяльності. Структурні та організаційні зміни в школі підуть на користь усім дітям, а не лише учням із особливими освітніми потребами (Йоргенсон, 1996; Йоргенсен, 1998; Кеннеді і Фішер, 2001) [3]. Вона також дає змогу ефективно навчатися учням з обдарованістю і талантами (у прийнятному для них темпі); учням, які опановують програму в темпі, повільнішому за середній, навчатися так, як дозволяють їхні можливості; учням із особливими освітніми проблемами в навчанні отримувати ефективну допомогу в досягненні максимально можливих для них успіхів.

Учитель сільської школи не в змозі істотно змінити структуру й організацію навчального закладу, проте саме від нього залежить те, як відбувається робота в класі. Саме тому він має усвідомлювати, в який спосіб можна організувати педагогічний процес у класі, де навчається дитина з особливими освітніми потребами. Для цього педагогічному колективу школи потрібно також пройти відповідне навчання з питань роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в загальноосвітній школі, тісно співпрацювати з фахівцями спеціальних закладів освіти, в роботі враховувати можливості і потреби всіх учнів, здійснювати організацію корекційно-розвивального навчання, оптимізувати освітнє середовище, практикувати спільну участь дітей і дорослих в освітньому процесі, створювати спеціальні служби допомоги сім'ям, здійснювати забезпечення соціалізації учнів у місцевій сільській громаді.

Так, колектив Бродівської ЗОШ №4 [5] інформацію щодо інклюзивного навчання та процесу інклюзії в громаді отримав завдяки участі у Канадсько-українському проекті «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». У них з'явилася можливість не тільки вивчати канадський досвід, але й самим практично впроваджувати його в життя, поширюючи серед громадськості інформацію про інклюзію взагалі.

Завдяки підтримці Карпатського фонду спільний проект команди реабілітаційно-педагогічного центру «Струмок», який є структурним підрозділом Бродівського товариства захисту дітей інвалідів «Надія» «Інклюзивна школа» став реальністю. Ідею інклюзивної школи схвалив Бродівський відділ освіти, зокрема начальник цього відділу Шайдулліна О. В.

Метою проекту «Інклюзивна школа» було створити модель навчального закладу, який демонструє можливість залучення більшої кількості дітей до загальноосвітніх класів через проведення просвітницьких заходів серед педагогів, соціальних працівників і батьків, висвітлення концепції інклюзивної освіти у ЗМІ, створення на базі школи інклюзивно-ресурсного центру та доступного для дітей із вадами здоров'я залу фізичної реабілітації [5]. У рамках проекту було проведено низку тренінгів, рекреаційних забав, семінарів, акцій і позапланових зустрічей.

З метою виявлення інформованості батьків про інклюзивне навчання ми провели анкетування батьків 7-8-х класів однієї із сільських шкіл. На питання, чи знаєте ви, що означає інклюзивне навчання, 55 % відповіли «так». Інформацію про інклюзію отримали з інтернету 15%, прочитали у підручнику 5%, почули від друзів і знайомих 20%, розповіли вчителі і соціальний педагог 15%, 45% опитаних уперше почули. Більшість батьків вважають інклюзивне навчання доброю справою (55%), хоча інші стверджують, що це може негативно позначитись на навчанні і вихованні здорових дітей (10%), може виникнути ще більша затримка у розвитку дітей з особливими освітніми потребами (15%), ці діти все ж таки не зможуть продовжити навчання (10%), всебічним розвитком таких дітей необхідно займатися в спеціалізованих школах (10%).

Батькам також було окреслено завдання «Ви учень. У вашому класі навчається дитина з особливими потребами. Як би ви ставились до неї?» . Думки були не однозначними. 90 % батьків, як дорослі, хотіли б допомагати, залежно від ситуації. 10%, ігноруючого ставлення до дітей з особливими освітніми потребами не проявляли. Практично всі батьки з певними пропозиціями підтримують розвиток інклюзивного навчання в сільській школі. Таких, які були б байдужими до дітей з особливими потребами, не виявлено.

Соціальному педагогові, який працює у сільській школі, варто проводити інформаційно-просвітницьку роботу серед батьків з метою підтримки життєдіяльності школи, покращення розуміння і спілкування всіх учнів школи, враховуючи особливі освітні потреби окремих учнів, надавати їм усіляку допомогу.

Завдяки спільному перебуванню у школі, навчанню, спільній діяльності в них поліпшується здоров'я, зростає позитивна самооцінка, не розвивається почуття інакшості, меншовартості, не формується синдром жертви. А діти без вад уже з раннього віку починають розуміти, з якими труднощами зіштовхуються люди з обмеженими функціональними можливостями, стають чутливими до потреб інших, милосердними, толерантніше сприймають людські відмінності, набувають впевненості, що кожен може подолати перешкоди і досягти успіху. Наявність у звичайному класі учня з особливими потребами стає однією з умов сприяння особистісному розвитку однолітків.

Висновки. Отож розв'язання означених питань потребує запровадження чітко обґрунтованої та ефективної системи інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в сільській загальноосвітній школі з урахуванням особливостей соціально-культурного середовища села. Зусилля всіх учасників цієї цілісно структурованої, багаторівневої й багатоступінчастої соціально-освітньої системи мають бути скоординовані на реалізацію загально-педагогічних, корекційно-розвиваючих, профілактичних, оздоровчих, реабілітаційних, соціалізуючих завдань, і на досягнення результатів інтегрування й соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Боднар // Рідна школа. – 2011. - №3. – С. 10 – 14.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи / А.А. Колупаєва. – К.: Саміт, 2009. – 320 с.
3. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та на перспективу. – К., 2003. – 36 с.
4. ippo.dn.ua/assets/Uploads/Vseukrainskyforum/Dmitrieva.doc.
5. www.osvitportal.lviv.ua/portal/doc/методичка24.doc.

